

הוראה מספר 15 - סיכון אשראי במערכת תשלומים מבוקרת ובמערכת תשלומים

מבוקרת מיועדת

1. מבוא

בהתאם לסעיף 8 לחוק מערכות תשלומים, התשס"ח-2008 (להלן: "החוק"), חלה חובה על מפעיל מערכת מבוקרת לגבש כללים אשר יבטיחו את יציבותה, יעילותה ותפקודה התקין של המערכת. בהתאם לעקרון מספר 4 של העקרונות לתשתיות השוק הפיננסי (PFMI), שפורסמו באפריל 2012 על ידי הוועדה למערכות תשלומים וסליקה של ה-BIS (CPSS) והארגון הבינלאומי של רשויות ניירות ערך (IOSCO), תשתית שוק פיננסי תמדוד, תנטר ותנהל ביעילות את חשיפות האשראי למשתתפיה ואת חשיפות האשראי הנובעות מתהליכי התשלומים, הסליקה והסילוקין שלה. תשתית שוק פיננסי תחזיק משאבים כספיים מספיקים לכיסוי חשיפת האשראי שלה מול כל משתתף באופן מלא וברמת ביטחון גבוהה.

הוראה זו מסדירה את הדרישה מהמערכות המבוקרות והמבוקרות מיועדות להתוות מסגרת איתנה לניהול חשיפות אשראי מול משתתפי המערכת וחשיפות אשראי הנובעות מתהליכי התשלומים, הסליקה והסילוקין של המערכת.

2. הגדרות

- "מערכת תשלומים", "מערכת מבוקרת",
"מערכת מבוקרת מיועדת",
"מפעיל של מערכת תשלומים" -
כהגדרתם בחוק מערכות תשלומים ;
"מפעיל מערכת תשלומים" או "מפעיל מערכת" - מפעיל של מערכת תשלומים מבוקרת ומפעיל של מערכת תשלומים מבוקרת מיועדת ;
"הפיקוח על מערכות התשלומים" או "הפיקוח" - יחידת הפיקוח על מערכות תשלומים באגף מערכות תשלומים וסליקה בבנק ישראל ;
"משתתף במערכת תשלומים" - מי שמוגדר כמשתתף על פי כללי המערכת ;
"כללי מערכת" - הכללים שעל פיהם מופעלת מערכת תשלומים ;
"סיכון אשראי" - הסיכון שצד נגדי, בין אם הוא משתתף או ישות אחרת, לא יוכל לעמוד בהתחייבויותיו הכספיות במלואן במועד פירעון, או בכל זמן בעתיד ;
"כושר אשראי" - היכולת לפרוע את האשראי בזמן ;

- הפסד שמערכת התשלומים (או משתתפיה) - "חשיפה נוכחית" -
יעמדו בפניו מיד לאחר כשל של משתתף;
חשיפת אשראי פוטנציאלית שבפניה תעמוד - "חשיפה עתידית פוטנציאלית" -
מערכת התשלומים בנקודת זמן עתידית;
מנגנון סליקה נטו המסולק על בסיס נטו - "סליקה נטו נדחית" -
בסופו של מחזור סליקה מוגדר מראש;
מזומנים ושווי מזומנים בניכוי התחייבויות - "נכסים נזילים נטו" -
המיועדות לתשלום בשנה הקרובה;

3. תחולה

- 3.1. הוראה זו תחול על כל מפעיל מערכת תשלומים אשר הוכרזה על ידי הנגיד כמערכת מבוקרת או מערכת מבוקרת מיועדת.
3.2. בנק ישראל רשאי בנסיבות העניין להתיר או לפטור מערכת תשלומים מתחולת סעיפים מסוימים בהוראה זו ולחזור בו מהפטור הניתן.

4. מקורות של סיכון אשראי

- 4.1. מפעיל מערכת תשלומים יפעל לזיהוי סממנים להתממשותו של סיכון אשראי אליהם חשופה המערכת ו/או משתתפיה בהקשר לפעילותם במערכת ואשר עלולים להשפיע על פעילות המערכת.

5. מדידה וניטור של סיכון אשראי

- 5.1. מפעיל המערכת ימדוד וינטר באופן תדיר וסדיר את סיכוני האשראי לאורך היום באמצעות שימוש במידע עדכני.
5.2. מפעיל המערכת יוודא כי למערכת גישה למידע רלוונטי¹, שיאפשר לה למדוד ולנטר את חשיפותיה הנוכחיות ואת רמת כיסוי הביטחונות.
5.3. מפעיל מערכת תשלומים של סליקה נטו נדחית (DNS) ללא הבטחת סליקה, יספק למשתתפים את היכולת למדוד ולנטר את חשיפותיהם הנוכחיות אחד כלפי השני במערכת או יאמץ כללים המחייבים את המשתתפים לספק מידע רלוונטי על החשיפות.
5.4. מפעיל מערכת תשלומים ינטר אחר תנאי שוק (כמו לדוגמא שינויים בשווי ביטחונות) על מנת לזהות סיכונים הקשורים לחשיפה הנוכחית במערכת תשלומים.
5.5. מפעיל מערכת תשלומים יעשה שימוש במודל שיאפשר לבחון שינויים אפשריים בשווי הביטחונות ובתנאי השוק על פני תקופת מימוש מתאימה וזאת על מנת לאמוד את החשיפה העתידית הפוטנציאלית של מערכת התשלומים ואת הסיכונים הקשורים.

¹ למשל, הערכות שווי נאותות של ביטחונות.

5.6. מפעיל מערכת תשלומים, במקרים הרלוונטיים, יעקוב אחרי קיומן של חשיפות גדולות למשתתפי המערכת וללקוחותיהם וכן אחר שינויים בכושר האשראי של משתתפי המערכת.

6. הפחתת סיכון אשראי וניהולו

- 6.1. מפעיל מערכת תשלומים יפעל, במידת האפשר, להקטנת סיכויי האשראי של המערכת.
- 6.2. מפעיל מערכת תשלומים יגביל את חשיפותיה הנוכחיות של מערכת התשלומים על ידי הגבלות במתן אשראי תוך יומי, ובמקרים הרלוונטיים, ימנע מהעברת חשיפות אלה ליום הבא באמצעות מתן דרישה למשתתפים להחזיר את האשראי שניתן להם לפני סוף היום.
- 6.3. כדי לנהל את הסיכון כתוצאה מכשל של משתתף, מפעיל מערכת תשלומים יבחן את ההשפעה של כשל של משתתף וישקול טכניקות נאותות לניהול ביטחונות.
- 6.4. מפעיל מערכת תשלומים יכסה באופן מלא וברמת ביטחון גבוהה את חשיפתה הנוכחית והחשיפה העתידית הפוטנציאלית, אם קיימת, מול כל משתתף, באמצעות ביטחונות ומשאבים כספיים מקבילים אחרים.²
- 6.5. מפעיל מערכת תשלומים יישם מקדמי ביטחון זהירים על מנת להפחית את החשיפה העתידית הפוטנציאלית שכן ערכם של הביטחונות או של משאבים כספיים מקבילים יכולים להיות תנודתיים.
- 6.6. מפעיל מערכת תשלומים של סליקה נטו נדחית הכוללת הבטחת סליקה מפורשת, בין אם ניתנת על ידי מערכת התשלומים עצמה ובין אם על ידי משתתפיה, יחזיק משאבים כספיים מספיקים כדי לכסות באופן מלא את כל החשיפות הנוכחיות והעתידיות הפוטנציאליות באמצעות ביטחונות ומשאבים כספיים מקבילים אחרים.
- 6.7. מפעיל מערכת תשלומים של סליקה נטו נדחית ללא הבטחת סליקה שמשתתפיה עומדים בפני חשיפות אשראי הנובעות מתהליכי התשלום והסליקה של המערכת, ישמור לכל הפחות³ משאבים שיספיקו לכיסוי החשיפות של שני המשתתפים שיכולים ליצור את חשיפת האשראי המצרפית הגדולה ביותר במערכת.

7. שימוש במשאבים כספיים

- 7.1. מפעיל מערכת תשלומים יקבע בפירוש בכללי המערכת את סדר מימוש המשאבים ואת הנסיבות שבהם ניתן להשתמש במשאבים ספציפיים של המערכת במקרה של כשל משתתף.
- 7.2. מפעיל מערכת תשלומים לא יכלול כמשאבים "זמינים" לכיסוי הפסדי אשראי הנובעים מכשל משתתף את המשאבים הדרושים לכיסוי הוצאות תפעול נוכחיות, הפסדים עסקיים

² ניתן להשתמש בהון עצמי לאחר ניכוי הסכום המיועד לכיסוי סיכון עסקי כללי וזאת עד לסכום המוחזק במידה מספקת בנכסים נוזלים נטו.

³ מפעיל מערכת תשלומים ישקול רמת כיסוי גבוהה יותר במידה והמערכת יוצרת חשיפות גדולות או שעשויה לגרום להשפעה מערכתית משמעותית אם יותר משניים ממשתתפיה ייכנסו לכשל.

כלליים פוטנציאליים או הפסדים אחרים מפעילויות אחרות שבהן מעורבת מערכת התשלומים.

7.3. מפעיל מערכת תשלומים אשר משרתת מספר שווקים (באותו תחום שיפוט או מספר תחומי שיפוט) יודא כי יכולת המערכת להשתמש במשאבים המסופקים על ידי משתתפים בשוק אחד לכיסוי הפסדים מכשל משתתף בשוק אחר:

7.3.1. מבוססת על בסיס חוקי הולם;

7.3.2. ברורה לכל המשתתפים;

7.3.3. אינה יוצרת סיכון הדבקה משמעותי בין שווקים ומשתתפים.

7.4. מפעיל מערכת תשלומים כאמור בסעיף 7.3. ייקח בחשבון בתכנון מבחני הקיצון איחוד משאבים בין שווקים במקרה של כשל משתתף אחד או יותר על פני מספר שווקים.

8. תכנון חירום להפסדי אשראי שאינם מכוסים

8.1. מפעיל מערכת תשלומים ינתח ויתכנן כיצד לטפל בהפסדי אשראי כלשהם שאינם מכוסים⁴.

8.2. מפעיל מערכת תשלומים יקבע כללים ונהלים מפורשים לטיפול בהפסדי אשראי שעשויים להיגרם לה כתוצאה מכשל של משתתף אחד או יותר ביחס לכל מחויבות שלהם כלפי המערכת. כללים ונהלים אלו יתייחסו לכל הפחות ל:

8.2.1. הקצאת הפסדי אשראי שייתכן ואינם מכוסים.

8.2.2. החזרי כספים שמערכת התשלומים עשויה ללוות מספקי נזילות.

8.2.3. תהליך למילוי משאביה הכספיים שהמערכת עשויה לנצל במהלך אירוע קיצון כאמור לצורך המשך פעילותה התקינה.

9. המידע המדווח ותדירות הדיווח

9.1. עם כניסתה לתוקף של הוראה זו ועד ליום 1 במרץ של כל שנה, מפעיל המערכת יעביר לפיקוח את המסמכים הבאים:

9.1.1. מקורות קיימים או פוטנציאליים של סיכון אשראי.

9.1.2. האופן שבו מפעיל המערכת מודד, מנטר ומנהל את סיכון האשראי.

9.1.3. אופן השימוש במשאבים הכספיים לכיסוי סיכון האשראי- סדר המימוש והנסיבות למימוש.

9.1.4. תכנית החירום של מפעיל המערכת במקרה של הפסדי אשראי שאינם מכוסים.

9.1.5. דוח המשווה בין חשיפות האשראי (הנוכחית והעתידית הפוטנציאלית) של כל משתתף ובאופן אגרטיבי לבין שווי הביטחונות או משאבים כספיים מקבילים אחרים שסופקו למערכת.

⁴ בנסיבות קיצון מסוימות, ייתכן שערכם של ביטחונות לאחר מימוש ומשאבים כספיים אחרים לא יספיקו לכיסוי מלא של הפסדי האשראי.

10. המצאת המידע לבנק ישראל

- 10.1. מפעיל מערכת תשלומים יעביר את המידע שבהוראה זו באמצעות תקשורת מאובטחת ("יישום הכספת"). שימוש ביישום הכספת יבוצע לאחר תיאום מקדים עם הפיקוח על מערכות התשלומים בבנק ישראל. הפיקוח על מערכות תשלומים רשאי לאשר את העברת המידע באמצעים אחרים.
- 10.2. המידע שבהוראה זו יועבר על ידי מפעיל המערכת לאנשי הקשר שימונו לעניין זה בפיקוח על מערכות תשלומים בבנק ישראל.
- 10.3. מפעיל מערכת תשלומים שהעביר מידע לפי הוראה זו, יודא טלפונית את קבלת המידע אצל אנשי הקשר, כאמור בסעיף קטן 10.2.
- 10.4. מפעיל מערכת תשלומים אשר יושב בתוך מבנה בנק ישראל ועושה שימוש במערכת בנק ישראל, יעביר את המידע שבהוראה זו באמצעות רשת הדואר האלקטרונית הפנימית של בנק ישראל.
- 10.5. המידע על פי הוראה זו ידווח בצורה ממוחשבת.
- 10.6. הדיווח יתבצע בהתאם למועדים הקבועים בהוראה זו. במידה ומפעיל מערכת התשלומים סבור כי הדיווח לא יתבצע במועד הנקוב, עליו להעביר לפיקוח, באמצעות הדואר האלקטרוני, בקשה בכתב לשינוי מועד הגשת הדיווח. הבקשה תכלול, בין היתר, את הפעולות שנקטו עד בקשת השינוי, את הסיבות לבקשת השינוי במועד הדיווח ואת תאריך היעד המבוקש להגשתו. דיווח שהשינוי במועד הגשתו לא תאושר על ידי הפיקוח על מערכות התשלומים יוגש במועד שנקבע לאותו דיווח.

11. פרסום ועדכון ההוראה

מהות העדכון	תאריך הפרסום
פרסום ההוראה	22.12.2019